

ULUSLAR ARASI GÖÇ SORUNU PERSPEKTİFİNDE TÜRKİYE

Taşkın DENİZ*

ÖZET

İnsanlık tarihi ile başladığı kabul edilen göç olgusunun günümüzdeki en önemli yansımalarının başında, uluslar arası göç ve yasa dışı göç gelmektedir. Yasa dışı özellikle 11 Eylül Saldırıları'nın ardından değişen güvenlik algılamaları nedeniyle artık güvenlik tehdidi olarak görülmektedir. Türkiye, coğrafi konumunu ve çevre ülkelere göre gelişmişliği nedeniyle uluslar arası göç ve yasa dışı göç olaylarında hem hedef ülke hem de transit ülke olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak AB (Avrupa Birliği) kurumu Frontex kadar sıkı sınır tedbirlerine henüz sahip olmaması sonucu özellikle düzensiz göç ile ilgili veri kaydında ve verilere ulaşmada sıkıntılar yaşanmaktadır.

Araştırmada, uluslar arası göçe ilişkin temel kavramlar açıklandıktan sonra dünyada yaşanan uluslar arası göç sorunun mekânsal (bölgesel ve ülkesel) dağılımına, gerçekleştiği ülkelerde neden olduğu siyasi, sosyo-ekonomik ve güvenlik sorunlarına, coğrafi konumu nedeniyle Türkiye'nin uluslar arası göç sorunundaki durumuna ve son olarak Türkiye'nin gerek kaynak ve transit gerekse de hedef ülke olarak uluslar arası göç konusunda 1923 – 2013 yılları arasında yaşadığı sürece ve sorunlara değinilmiştir.

Türkiye'de yaşayan yabancılara yönelik coğrafi çalışmalarda, uluslar arası göç ve yasa dışı göçün geniş bir perspektifle fazla araştırılmamış olması, bu çalışmanın yapılma gerekçesidir. Araştırmanın amacı, günümüzde uluslar arası bir sorun haline dönüşen göç unsurunun yarattığı sorunları ve Türkiye'nin uluslar arası göç sorunundaki konumunu dönemler itibari ile ortaya koymaktır. Bu amaçla araştırma konusuyla ilgili yerli ve yabancı literatür çalışması yapılmış, sayısal veriler konu ile ilgili resmi kurumlardan, bu kurumlara ait yayımlardan ve internet sitelerinden temin edilmiştir. Elde edilen sayısal veriler tablo ve grafikler ile görselleştirilerek daha anlaşılır ve rahatça yorumlanabilir şekle dönüştürülmüştür.

Araştırma konusu ve ortaya konan bulgular açısından değerlendirildiğinde, araştırmanın siyasi coğrafya ve turizm coğrafyası başta

* Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

olmak üzere konu ile ilgili sosyal bilimler literatürüne kaynaklık edeceği ve konuya ilişkin fikirlere yön verebileceği umut edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslar arası Göç, Göçmen, Mülteci, Sığınmacı, Türkiye

TURKEY FROM THE PERSPECTIVE OF INTERNATIONAL MIGRATION PROBLEM

ABSTRACT

International migration and illegal migration are the most important reflections of migration phenomenon which accepted starting with human history in present day. Illegal migration is seen as a security threat because of changed security perceptions especially after the September 11th. Turkey, due to its geographic location and development with respect to surrounding countries, take over as a target country and transsit country regarding international migration and illegal migration events. There are many problems recording data and reaching data related to irregular migration as a result of not having tight border precautions as Fronteex by European Union.

In this study, basic concepts related to international migration were explained, after that spatial (regional and territorial) distribution of international migration problem in the world. Furthermore, it is mentioned political, socio-economical, and security problems that caused by migration in related countries. Turkey's position in international migration problem due to geographical location was also explained. And finally, it was mentioned that Turkey's lived process and problems between 1923-2013 related to migration as source, transit, and target country.

The lack of research about international migration and illegal migration with a broad perspective in geographical studies towards living foreigners in Turkey was a motivation fort his study. The aim of the study was to put forward the migration problems which is international problem presently and Turkey's position in international migration problem periodically. In this aim, it was searched native and foreign literature study related to the research. It was found that statistically data was taken from formal institutions, publications, and web sites. It was prepared tables and graphics, and tried to interpret by visualized data.

When the subject evaluated in terms of findings, it is hoping that it will be a source for political geography, tourism geography, and the other social studies literature, and it will be give direction related to the opinios.

Key Words: International Migration, Immigrant, Refugee, Asylum Seeker, Turkey

Giriş

Göç kavramı ile ifade edilen insan hareketliliği, insanlık tarihinin başlangıcından beri toplumsal yaşamın ve günümüz modern dünyasının önemli unsurlarından biri olmuştur. Kavram zaman içerisinde tanımlanma, neden ve sonuçlarını belirleme, sınıflandırma açısından genişlemeye uğramıştır. Bu kapsamda uluslar arası göç ve neden olduğu sorunlar, 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren küreselleşme ile birlikte ön plana çıkmıştır. Özellikle Avrupa'nın gündeminden düşmeyen uluslar arası göç sorunu ve göçmenlerin durumu, bu konuda önemli bir koridor olan Türkiye'de pek de önemszenmemektedir. Hatta basın ve medya da dahi birkaç kısa haber ve görsel dışında yer almamaktadır. Oysaki uluslar arası göç ve mülteciler sorunu, kontrolsüzce yoğun şekilde gerçekleştiğinde hedef ülkelerde yabancı korkusu ve etnik şiddet gibi güvenlik tehditlerine dönüşebilmekte, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel yapıları olumsuz etkileyebilmektedir. Araştırmanın konusunu da uluslar arası göç sorununun tarihsel gelişimi ve 1923 - 2013 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin maruz kaldığı göçler oluşturmaktadır.

Zihinde çoğunlukla olumsuz etkileriyle çağrışım yapan uluslar arası göç sorunu ile ilgili temel kavramları bilmek, konunun tam anlamı ile kavranması açısından önem taşımaktadır. Yasal olarak bulunduğu ülkeyi -çoğunlukla- ekonomik nedenlerden dolayı isteği doğrultusunda terk ederek diğer ülkeye yasal yollardan (yetkililerin izniyle) giriş yapıp yasalar çerçevesinde o ülkede yaşayan bireye **göçmen** (*migrant, immigrant*) adı verilir. Bireyin (göçmenin) yasal olarak bulunduğu ülkeyi terk ederek diğer ülkeye yasa dışı yollardan girmesi ya da yasal yollardan girmesine karşın süresi içerisinde girdiği ülkeyi terk etmeyerek o ülkede yaşamaya / çalışmaya devam etmesi **yasa dışı göç** (*illegal immigration*) şeklinde ifade edilebilir. Yasa dışı göçü gerçekleştiren kişiye ise **yasa dışı göçmen** (*illegal immigrant*) adı verilir. Maddi çıkarlar karşılığında yasa dışı göçmenlerin ülkeye giriş ya da çıkışlarının sağlanması ise **göçmen kaçakçılığı** (*migrant smuggling*) olarak ifade edilmektedir. Herhangi bir nedenden dolayı zulme uğrayacağı ya da ölebileceğinden korktuğu için

vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ülkesine dönmek istemeyen kişiler **mülteci** (*refugee*) olarak kabul edilmektedir. Ülkesini terk ederek, mülteci olduğu iddiasıyla bir başka ülkeye sığınan fakat henüz mülteci olup olmadığı hakkında yetkili merciler tarafından karar verilmemiş kimseler ise **sığınmacı** (*asylum seeker, defector*) şeklinde ifade edilmektedir. Bir mülteci ya da sığınmacının ülkesi dışında başka ülkeye yasal ya da yasa dışı yollar ile gitmesi fiili ise **iltica** (*sığınma, asylum*) olarak isimlendirilir. Yasa dışı göçmen için gittiği ülkede kendisi için koruma tedbiri alınmazken; mülteci ve sığınmacılar için gittikleri ülkede kendileri için koruma tedbirleri alınır. Aynı zamanda yasa dışı göçmen hakkında idari açıdan sadece geri gönderilme işlemi yapılırken; mülteciler ve sığınmacılar için ise geri gönderilme, toplumsal uyumun sağlanması ya da üçüncü ülkeye yerleştirme gibi idari işlemlerden biri uygulanır. Bireyin zorlama, baskı, şiddet ya da tehdit yoluyla rızası dışında alıkonulması, bir yerden bir yere götürülmesi, her konuda her türlü çalıştırılması **insan ticareti** (*trafficking in human*), bunu yapan kişi ya da şebekeler ise **insan taciri** (*human trafficker*) olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin göçmen kaçakçılığında transit ülke buna karşın özellikle Orta Asya Türk devletlerinden, Rusya, Ukrayna, Moldova ve Belarus'dan getirilen bireyler nedeniyle insan ticaretinde ise hedef ülke konumunda olduğu bilinen bir gerçektir (Demir ve Erdal, 2012:40).

Uluslar arası göç sorunu özellikle 20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren gündemden inmemeye başlamıştır. Siyasal istikrarsızlık, insan hakları ihlali, baskıcı rejimler, iç savaşlar, etnik çatışmalar, iş gücü talebinin azlığı, ekonomik sıkıntılar, coğrafi koşulların yetersizliği ve can güvenliği korkusundan kaçan insanlar en azından daha insanca yaşayabileceği kadar para kazanabilmek - ülkelerindeki borçlarını ödeyebilmek - ailelerine mali yardım sağlayabilmek ve daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek amaçlarıyla canlarını hiçe sayarak ucuz iş gücüne ihtiyaç duyan Batı ülkelerine yönelmektedirler. Bu konuda iletişim teknolojileri sayesinde gelişmiş ülkelerdeki yaşam şartlarının görünür hale gelmesi de önemli rol oynamaktadır (Danış 2004:1). Bu nedenleri ortaya çıkaran başlıca yerel, bölgesel ve küresel gelişmelere; küreselleşme süreci, İran Devrimi, İran – Irak Savaşı, Sovyetler Birliği (SSCB) ve Yugoslavya'nın dağılması, Afganistan Savaşı, Körfez Savaşı, Arap Uyanışı ve sonrasında yaşananlar, Suriye İç Savaşı örnek verilebilir.

Uluslar arası göç sonucunda Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Hollanda gibi devletlerde sayısı

artmaya başlayan mültecilere karşı “giriş ve yaşama koşullarını zorlaştırıcı ama ülkeden sınır dışı etmeyi kolaylaştırıcı” sert kanunlar içeren önlemler alınmaktadır. Durum böyle olunca mülteciler ulaşmak istedikleri ülkelere giriş sağlama konusunda zorunlu olarak yasa dışı göç örgütlerinin ağına düşmekte ve bu uğurda paralarını hatta canlarını yitirmektedirler. Alınan tüm önlemlere rağmen dünyadaki sığınmacı ve mülteci sayısı dalgalanma ile birlikte genellikle artış göstermektedir. Örneğin Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK, UNHCR) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) verilerine göre dünyadaki toplam mülteci sayısı -kayıt altına alınmış olan- 1974 yılında 2.4 milyon, 1984 yılında 10.5 milyon ve 1994 yılında 25 milyondur. Bu sayı 2003 yılında 20.6 milyona düşmüştür. Avrupa ve Orta Asya Bölgesi, menşe olarak 2000 yılında dünya üzerindeki göçmenlerin % 25.9’u ile dünyanın en büyük göç veren bölgesi olmuştur. Bu bölge, göçmenler için hedef bölge olarak, dünya toplamında % 18.6 ile Amerika Birleşik Devletleri’nden sonra (% 19.7) ikinci bölge hâline gelmiştir. 2005 yılında aynı bölgede göç alan ilk 10 ülke arasında Rusya (2006 yılında 12.1 milyon veya ikinci en büyük uluslararası göçmen sayısına ev sahipliği yapmıştır), Ukrayna (2006 yılında 6.8 milyon göçmen ile en büyük dördüncü göçmen sayısına ev sahipliği yapmıştır), Türkiye ve Sırbistan Karadağ vardır (Danış, 2004:2). Bu sayılar içerisine giren sığınmacı ve mültecilerin çoğunluğunu Suriye, Irak, Afganistan, Somali ve Nijer gibi ülkelerden insanlar oluşturmaktadır.

Yaklaşık 20 yıldır Batı toplumlarında göçmenler, mülteciler ve sığınmacılara karşı önyargılar, korkular ve aslında açıkça adını koyarsak, nefret giderek artıyor. Özellikle 1990’ların ortalarından itibaren Doğu Avrupa ve Afrika’dan Avrupa ülkelerine olan mülteci akını, belirli bir kesim tarafından ‘yoksulların işgali’, ‘Avrupa’nın saldırıya uğraması’ şeklinde değerlendirilmektedir. Böylesine tanımlamalara “Göçmenler ücretleri düşürür, yerli nüfus arasında işsizliği yükseltir, doğurganlıklarıyla sosyal sistemi çökertir ve ulusal kimliği tehlikeye düşürürler gibi ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yeni argümanlar da ilave edilmektedir (Özekmekçi, 2010:44).

Göçmen sorununa en sert tepki gösteren ve engellemek için uğraşan, AB üyesi devletlerdir. Özellikle Almanya, Hollanda ve Danimarka’da 2000’li yılların başından itibaren yabancı karşıtı politikaları ile oylarını artırmaya başlayan sağ partiler hatta sol partiler dahi ülkelere yaşanan göç ve mülteci sorununa karşı tepkilerini -özellikle ekonomik sıkıntı yaşayan orta sınıftan insanlar ile birlikte- yansıtmaktadırlar. Her konuda özgürlük ve demokrasinin

varlığından söz eden ve kendi sınırları içerisinde serbest dolaşımı teşvik eden AB devletlerinin, mültecilere karşı “giriş ve yaşama koşullarını zorlaştırıcı ama ülkeden sınır dışı etmeyi kolaylaştırıcı” sert kanunlar içeren önlemler alması kendi içerisinde tezatlık barındırmaktadır. 11 Eylül Saldırıları’ndan sonra güvenlik kavramının abartılarak ön plana çıkarılması, bu devletler açısından sığınmacı ve mültecilere karşı adeta güçlü bir koza dönüşmüştür. Bu koza iyi değerlendiren AB devletleri, 21 – 22 Haziran 2002 tarihinde İspanya’da gerçekleştirilen Sevilla Zirvesi’nde iki önemli kararın alınmasını sağlamıştır. Bu kararların ilki, ulusal sınırları koruyan ayrı güvenlik birimleri yerine tüm AB sınırlarını koruyacak ve güvenliğini sağlayacak ortak bir sınır güvenlik biriminin oluşturulmasıdır. Bu kapsamda 3 Ekim 2005 tarihinde göreve başlayan *Frontex (Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi)* kurulmuştur. Genel merkezi Polonya’nın başkenti Varşova’da bulunan Frontex, AB’nin birliğe yeni katılan ülkelere genel merkezini kurduğu ilk dairedir. Diğer önemli karar ise, sığınmacı üreten ülkelere kendilerinden kaynaklanan sığınmacı sayısını azaltmaları karşılığında ekonomik yardımların yapılmasıdır.

Dünyada Uluslar arası Göç Sorunu

Tarihteki ilk büyük kitlesel göç olayı, 4. yüzyıl ortalarında Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için batıya doğru hareket eden Hun’ların Karadeniz’in kuzeyine yerleşmesi sonucunda buradan kaçan Cermen kavimlerinin yıllar boyunca Avrupa Kıtası’nı istila etmesi olarak kendisini gösteren ve bugünkü Avrupa devletlerinin temelini attığı kabul edilen Kavimler Göçü’dür (Kınık, 2010:37). Farklı bölgeler arasında gerçekleşen bu kitlesel göçler Avrupa’da yeni ülkelerin oluşmasına ve imparatorlukların / devletlerin kurulmasına neden olmuştur. Kıtalar arası göç olayları Amerika kıtasının keşfi ile deniz aşırı bir boyut kazanmıştır. 16. yüzyıldan itibaren insanlar kitleler halinde Avrupa’dan yeni bir hayat umuduyla okyanus ötesine yani Amerika kıtasına göç etmiş ve yerleşmiştir. 15. ve 18. yüzyıllar arasında (yoğun olarak 1619-1776 yılları arasında) Avrupalı tüccarlar Kuzey Afrika’dan topladıkları yaklaşık 15 milyon insanı köle olarak çalıştırmak üzere Güney Amerika’ya, Karayib adalarına ve Brezilya’ya götürmüşlerdir. Böylece Avrupa üç yüzyıl boyunca dünyanın göç hareketlerine yön vermiştir (Mutluer, 2003:11). İngiltere, İspanya, Portekiz, Hollanda ve Fransa gelişen nüfuslarına yeni yerleşme yerleri sağlamak üzere sömürgeler kurmuş, 1830–1930 yılları arasında (yoğunlukla 1850-1914 yılları arasında) 55–60 milyon Avrupalı denizaşırı ülkelere göç etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri bu göç dalgası için

–Kanada, Brezilya ve Arjantin’e göre- ana hedef ülke olmuş, uluslararası göçün doruk noktasına ulaştığı 1900–1909 yılları arasında 8,2 milyon, 1892-1924 yıllar arasında ise toplamda yaklaşık 20 milyon göçmenin bu ülkeye girdiği kaydedilmiştir (Boyle vd., 1998:25; Doğanay vd., 2011:88). 1830-1860 yılları arasında İngilizler, İrlandalılar ve Almanlar Amerika kıtasına göç edenlerin büyük çoğunluğunu oluşturmuştur. 1860-1890 yılları arasında bu göçe İskandinavlar da katılmıştır, 1890-1950 yılları arasında ise göçün Kanada’ya doğru kaydığı görülmektedir (Atalay, 2011:29). Yaşanan bu uluslararası göç dalgaları dünyanın demografik, etnik ve kültürel yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Avrupa kökenli göçmenler Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Yeni Zelanda’da yeni devletlerin oluşumuna yol açmışlardır. Bu yeni devletlerde yerliler ise azınlık durumuna düşürülmüştür. 19. yüzyılda milyonlarca insan Çin ve Hindistan’dan Amerika ve Avrupa’ya sözleşmeli işçi olarak gönderilmiş; 20. yüzyılda meydana gelen iki büyük dünya savaşı milyonlarca insanı yurdundan etmiştir (Giddens, 2010: 522). 1920’li (Türkiye – Yunanistan, Türkiye – Bulgaristan; Rus Devrimi) ve 1930’lu (Nazi Soykırımı) yıllar büyük çapta nüfus mübadeleleri ve sürgünler sürecine sahne olmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra yeniden ayağa kalkmaya çalışan Avrupa ülkeleri, işgücü gereksinimini karşılamak üzere az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden işçi göçü kabul etmeye başlamıştır. Bu ülkelerin başında gelen Almanya 1954 yılından 1970’lere kadar Yunanistan, İspanya, Portekiz ve Türkiye’den; Fransa ise Fas, Tunus ve Cezayir ‘den insan gücü alımı gerçekleştirmiştir. Ekonomik etkenlerle oluşan bu göç ilişkisini daha çok insanların arzularına bağlı olarak geliştiği için gönüllülük çerçevesinde değerlendirmek mümkündür (Aksoy, 2012:294). 1947 yılında Pakistan’ın Hindistan’dan ayrılması neticesinde dünyanın gördüğü en geniş göç dalgası yaşanmış ve yaklaşık 18 milyon Hindu ve Müslüman mübadele edilmiştir. 1945 ve 1961 yılları arasında Berlin duvarının inşası ile birlikte yaklaşık 3,7 milyon Doğu Alman Batı’ya kaçmıştır (Kınık, 2010:38). İsrail’in kurulmasından sonra kısa sürede yaklaşık 250.000 Yahudi İsrail’e göç ederken, yüz binlerce (tahminen 700.000) Filistinli komşu ülkelere iltica etmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında düzenlenen Romanya – Bulgaristan sınırı nedeniyle yaklaşık 100.000 Bulgar Bulgaristan’a ve 120.000 Romen Romanya’ya göç etmiştir. 1979 yılı Aralık ayından itibaren SSCB işgali nedeniyle yaklaşık 2.5 milyon Afganlı Pakistan’a iltica etmiştir (Doğanay vd., 2011:88-91). İran - Irak Savaşı ve Körfez Savaşı sürecinde yüz binlerce Iraklı Kürt ve Şii ülkelerini terk ederek Türkiye ve İran’da mülteci ve sığınmacı durumuna düşmüştür. 1990-1991

Körfez Krizi nedeniyle yaklaşık 4 milyon kişinin (İran, Irak, Türkiye, Kuveyt ve Suudi Arabistan ekseninde) göç ettiği tahmin edilmektedir. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1991 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra milyonlarca insan iltica etmiştir. Çok daha yüksek bir ekonomik kalkınma seviyesine, daha yüksek işçi ücretlerine ve neredeyse tüm BDT ülkelerinden çok daha etkili istihdam fırsatlarına sahip olması sebebiyle BDT ülkelerinin (özellikle Ukrayna ve Kafkasya ülkelerinin) ana hedefi Rusya olmuştur. Rusya ve BDT ülkeleri arasında hâlâ süregelen kültürel ve tarihsel benzerlikler de Rusya'ya yapılan büyük ölçekli göçü açıklayabilir. Buna karşın Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Sırbistan'dan büyük göç dalgaları ile Moldova ve Ukrayna'dan da gelen kısmi göçler, aralarında özellikle Yunanistan'ın önde olduğu Avrupa Birliği ülkelerine yönelmiştir. Ermenistan, Gürcistan ve Moldova, işgücünde artan bir dışarıya kaçış süreci yaşamıştır. 1990'lı yılların başından itibaren yaklaşık bir milyon insanın ya da Ermenistan nüfusunun yaklaşık %25'inin ülkeyi terk ettiği tahmin edilmektedir. Bu ise yaşlı bir nüfusa, cinsiyet dengesizliğine ve vasıflı işgücü kaybına yol açmıştır. Gürcistan'ın nüfusu da bağımsızlığını kazandığından beri bir milyon civarında bir düşüş göstererek, 5.4 milyondan 4.5 milyona inmiştir (Bednov, 2009:57-58). Ancak 2000'li yıllara adını yazdıran asıl göç olayı ise BM'nin duyarsızlığı karşısında Suriye'de yaşanmaya devam etmektedir. 2011 yılı bahar aylarından bu yana yaklaşık 2.5 milyon Suriyeli ülkesini terk edip komşu ülkelere (Türkiye, Irak, Ürdin, Lübnan ve Mısır) sığınarak buralardaki mülteci kamplarında yaşamak zorunda bırakılmış ve yaklaşık 5 milyon Suriyeli de ülke içinde göç etmek zorunda kalmıştır (Yılmaz, 2013:3).

Birleşmiş Milletler' in göç verilerine göre 1970- 2010 arasında dünyadaki uluslararası göçmen sayısı 2,5 kattan daha fazla artmıştır. Tablo 1 incelendiğinde, 1970 yılında 84 milyon olan uluslararası göçmen sayısının kırk yıllık periyodun ilk bölümünde (1970-1990) 1,85 kat artarken (156 milyon), ikinci bölümünde (1990-2010) 1,37 kat artış (214 milyon) gösterdiği görülmektedir. 1970 yılında toplam 84 milyon uluslararası göçmen hemen hemen aynı oranda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında bölüşülürken, özellikle 1990 sonrası süreçte gelişmiş ülkeler lehine önemli değişiklik olmuştur. Nitekim aynı periyodun ilk bölümünde gelişmiş ülkelerde 1,90 kat artış söz konusu iken, ikinci bölümde 1,56 artış göstermiştir. Buna karşılık gelişmekte olan ülkelere ilk bölümde 1,78 kat artış gerçekleşirken, bu artış ikinci bölümde 1,17 düzeyinde gerçekleşmiştir. Böylece uluslararası göçün temel artış nedeni yoksul ülkelere zengin ülkelere giden göçmenler

oluşturmaktadır (Bakırtaş, 2012:241-242). Örneğin 2006 istatistiklerine göre, Fransa’da 186.000, Birleşik Krallık’da 314.000, ABD’de yaklaşık 1 milyon Kolombiya’da 3 milyon, Demokratik Kongo’da 1,8 milyon, Irak’ta 2,1 milyon, Nepal’da 3,6 milyon, Pakistan’da 1 milyon, Sudan’da 1,6 milyon, Suriye’de 1 milyon ve Uganda’da 2 milyon kişi göçmen statüsünde bulunmaktadır. Aynı zamanda dünyada en fazla göçmen veren devletlerin başında Meksika, Filipinler, Afganistan, Pakistan, Bangladeş gelmektedir (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), 2007:81-83).

	1970	1990	2000	2010
Dünya	84	156	178	214
Gelişmiş Ülkeler	43	82	104	128
Gelişmekte Olan Ülkeler	41	73	74	86
Az gelişmiş Ülkeler	41	73	74	87

Tablo 1: Yıllar İtibari İle Uluslar arası Göçmen Sayıları (milyon)

Kaynak: Bakırtaş, 2012:242.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Verileri’ne göre 2010 yılında dünya nüfusunun % 3,1 i göçmen konumunda iken, daha fazla gelişmiş bölgelerdeki göçmen sayılarının toplam nüfusa oranı 10,3; daha az gelişmiş bölgelerdeki oran ise 1,5’dir. Dünya’daki toplam göçmenlerin %32,6’sı Avrupa’da, %23,4’ü de Kuzey Amerika’dadır. ABD’nin oranı ise yaklaşık %20’dir. Diğer gelişmiş ülkelerden Almanya, Fransa, İtalya gibi ülkeler ise diğer ülkelere oranla yüksek oranlara sahiptirler. Uluslararası göç olgusundaki bu durum, göçün gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru olduğunun bir göstergesi niteliğindedir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde yaşayanlar için, birçok zengin -özellikle Kuzey Amerika ve Avrupa- ülkeleri hayallerindeki yerler olarak görülmektedir. 1950 sonrası süreçte, 1955-1960 dönemi hariç az gelişmiş bölgelerden daha fazla gelişmiş bölgelere giderek artan biçimde bir göç akımı olduğu açıkça görülmektedir. Asıl hızlanmanın ise 1960 sonrası dönemde başladığı görülmekte olup, bu döneme kadar binlerle ifade edilen ve bazı dönemlerde bile tersine olan göç akımı, daha fazla gelişmiş bölgelere yönelen milyon rakamları ile ifade edilir biçime dönüşmüştür. Nitekim 1950-1955 döneminde 315 bin olan net göç akımı 1960-1965 döneminde 3 milyonun üzerine çıkarken, dünya ekonomisinde büyümenin ve gelişmenin hız kazandığı

1960-1970 döneminde 6 milyonun üzerinde gerçekleşmiştir. Dünya ekonomisinde kriz ve küçülmenin olduğu 1975-1985 dönemde net göç akımında bir yavaşlama ve gerileme olduğu görülürken, ekonomik büyümenin yeniden hız kazandığı 1985-2005 döneminde ise yeniden sıçrama gösterdiği görülmektedir. Nitekim 1985 yılında az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere yönelen net göçmen sayısı 5 milyon 643 bin kişi iken, bu sayı 2005 yılında 17 milyon 450 bin kişiye çıkmıştır. Dünya Bankası'nın 2011 verileri ile yenilediği 2010 göç stoku tahminlerine göre ise, Dünya'daki göçmen stoku 215 milyon 763 bin 515 olup, bunun 107 milyon 878 bin 427'si OECD tanımlamasındaki yüksek gelirli ülkelerdeki göçmenleri oluşturmaktadır. *Dünyada en fazla göç alan ülkeler; ABD (% 20), Rusya (% 5.7), Almanya (% 5), Suudi Arabistan (% 3.4), Kanada (% 3.3), İngiltere (% 3.2), Fransa (% 3.1), Hindistan (% 2.5), Ukrayna (% 2.4), İtalya (2.1), Birleşik Arap Emirlikleri (% 1.5), Kazakistan (% 1.4), Fas (% 1.4), Japonya (% 1)'dir (Bakırtaş, 2012:242-243-244). AB sınırlarında yakalanan yasa dışı göçmenlerin uyrukları göz önüne alındığında Tunus, Afganistan, Pakistan, Arnavutluk, Cezayir, Fas, Eritre, Somali ve Bangladeşlilerin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir (Akçadağ, 2012:23).*

Uluslar arası Göç Sorunu ve Türkiye

Asya ile Avrupa arasında köprü konumunda olan Türkiye, Kuzey Afrika, Ortadoğu ve yakın Asya ülkelerinden AB ülkelerine kaçak olarak göç etmek isteyenler için vazgeçilmez bir durak olup aynı zamanda göç edenlerin yerleştiği de bir ülkedir. Diğer bir ifade ile düzensiz göçmenlerin (irregular migrants) bir kısmı Türkiye'yi transit ülke olarak kullanırken diğer bir kısmı ise kaçak işçi olarak çalışıp hedef ülke olarak kullanılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak 20. yüzyılın ortalarından bu yana kendi vatandaşları yurtdışına göç eden bir ülke olan Türkiye artık başka ülke vatandaşlarının göç ettiği ve çalıştığı bir ülke olmaya başlamıştır. Bu duruma bağlı olarak yaşanan insan hareketliliğinin Türkiye'de siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'ye yönelen düzensiz göçü belirleyen dört ana unsur vardır. İlk olarak; komşu ülkelerde artan siyasi belirsizlikler ve çatışmalar bu ülke halklarının daha güvenli, zulümden uzak ve daha iyi hayat şartlarının olduğu yerlere gitme arzusunu arttırmıştır. İkincisi; Türkiye'nin Doğu - Batı ile Kuzey - Güney arasında bulunan coğrafi yapısı, gelişmiş Batı ve Kuzey ülkelerine geçiş yapmak isteyen transit göçmenler için ülkeyi çekici kılmaktadır. Üçüncüsü; Avrupa'ya ulaşmayı hedefleyen göçmenler, Avrupa'nın sınırlarında uyguladığı

sıkı kontroller ve artan göç kontrolleriyle, Türkiye gibi Avrupa'nın çevre ülkelerine yönelmişlerdir. Dördüncü neden ise Türkiye'nin komşu ülkelere oranla ekonomik açıdan daha iyi şartlar sunması sebebiyle çalışmak isteyen göçmenler için çekici olmasıdır. Türkiye'ye üç tür göçmen gelmektedir. Birinci tür Romanya, Ukrayna, Belarus ve Moldova gibi Doğu Avrupa ülkelerinden direk olarak iş bulma amacıyla gelen göçmenleri kapsamaktadır. İnşaat, tarım ve tekstil gibi sektörlerde bu tür göçmenlerin istihdam edildiği bilinmektedir. Aynı zamanda birçok orta ve üst sınıf aile, Moldovalı ve Ukraynalı kadınları ev işlerinde kullanmaktadır. Eğlence ve fuhuş sektörlerine de bu göçmenlerin yoğun şekilde katıldığı gözlenmektedir. İkinci türü ise İran ve Irak gibi Orta Doğu ülkelerinden, Pakistan, Bangladeş ve Sri Lanka gibi Asya ülkelerinden ve Nijerya, Somali, Kongo gibi Afrika ülkelerinden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Bu göçmenler Avrupa'ya gitme niyetinde olup Türkiye'yi köprü olarak kullanmaktadırlar. Bu göçler genellikle Türkiye'ye izinsiz giriş, Türkiye'den izinsiz çıkış ve vize ihlalleri yoluyla gerçekleşmektedir. Bu göçmenlerin de ülkede kaldıkları süre boyunca kaçak olarak çeşitli sektörlerde yaşamlarını kazanma yoluna gittikleri bilinmektedir. Üçüncü ve son göçmen türünü ise sığınma talebinin sonuçlarını bekleyen ya da sığıma talebinde bulunup talepleri reddedilen fakat ülkelere geri dönmek yerine ya Türkiye'de kalıp kaçak işçi olarak çalışmak isteyen ya da üçüncü bir ülkeye göç yollarını arayan göçmenler oluşturmaktadır (İçduygu, 2004:21-27).

Türkiye hem uzun kara ve deniz sınırına hem de çok sayıda sınır komşusuna sahip bir ülkedir. Suriye ile 911 km, İran ile 560 km, Irak ile 384 km, Ermenistan ile 328 km, Gürcistan ile 276 km, Bulgaristan ile 269 km, Yunanistan ile 203 km ve Nahçıvan ile 18 km olmak üzere yaklaşık 3000 km kara sınırı uzunluğuna ve 8333 km deniz sınırı uzunluğuna sahiptir. 48 Hava, 53 Deniz, 22 Kara ve 7 Demiryolu olmak üzere toplam 130 sınır kapısından her yıl artan sayıda yabancı giriş – çıkış yapmaktadır. Her ülke gibi Türkiye'nin de egemenliğinden kaynaklanan temel sorumluluklarının başında sınır güvenliği gelmektedir. 10/11/1988 tarih ve 3497 sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun gereğince Doğu ve Güney Doğu sınırlarımızı koruma ve güvenliğini sağlama görevi Kara Kuvvetleri Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı'na; deniz sınırlarımızı koruma ve güvenliğini sağlama görevi ise Sahil Güvenlik Komutanlığı'na verilmiştir. Sınır ve Gümrük Kapılarında ise bu görev İç İşleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Gümrük Müsteşarlığı'na ait birimlerce yürütülmektedir (EGM, 08.09.2013).

Türkiye, BM Sınır Aşan Örgütlü Suçlar İle Mücadele Sözleşmesi ve Göçmen Kaçakçılığı İle İnsan Ticareti'ne İlişkin Ek Protokolleri'ni 2000 yılında imzalamıştır. Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Yasa Tasarısı 27 Mart 2003 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş ve 6 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu iki anlaşma çerçevesinde gerekli yasal düzenlemeler yapılmış ve ilgili birimlerce önlemler alınmaya başlanmıştır. Aynı zamanda 4 Haziran 2003 tarihinde 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda değişiklik yapılarak Türk ile evlenen bir yabancı kadının Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için en az 3 yıl evli kalması ve evliliğinin devam etmesi şartı getirilmiştir. Uluslararası koruma hükümlerinden yararlanarak prosedüre dâhil olan sığınmacıların, zorunlu ikamete tabi tutulduğu uydu kentlerin sayısı 51'e yükseltilmiştir. İltica mevzuatı ile ilgili 2011 yılında gerçekleşen ilerlemelerden biri de, İçişleri Bakanlığı'nın "1994/6169 Sayılı Yönetmeliğin Yetki Devri" konulu genelgesidir. 13 Temmuz 2011 tarihinde yayınlanan genelgeye göre, 'mülteci ve sığınmacı statü belirleme yetkisi' 7 ilde valiliklere devredilmektedir. Böylece Adana, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Kırklareli ve Kayseri valilikleri, sığınma başvurularına ilişkin karar verme yetkisine sahip olmaktadır. Bunun yanı sıra, 1 Ekim 2011 tarihinde başlayan pilot uygulamayla, Atatürk Havalimanı Sınır Geçiş Noktasında yapılacak sığınma başvurularında İstanbul Valiliği karar verici olacaktır (TC DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI, 11.08.2013).

Türkiye'de 2006 yılında 5190 sığınmacı ve 6896 mülteci olmak üzere toplam 12.086 kişi bulunurken bu sayılar 2012 yılında 14.051 sığınmacı ve 18.621 mülteci olmak üzere toplam 32.672, 2013 yılı 30 Eylül itibari ile de 14.102 sığınmacı ve 23.608 mülteci olmak üzere 37.710 kişi şeklinde gerçekleşmiştir. Sayılar göz önüne alındığında Türkiye'de sığınmacı ve mülteci sayısının sürekli arttığı görülmektedir (UNHCR, 28.07.2013).

Türkiye'de göç hareketleri, kaynak ülke – transit ülke – hedef ülke kapsamında 3 grupta ele alınabilir.

1) Kaynak Ülke Türkiye: Türkiye kaynaklı göçmen sorunu çok eskiye dayanmamaktadır. 1960'lı yıllarda (1961 Almanya; 1964 Hollanda, Belçika ve Avusturya; 1965 Fransa, 1967 İsveç ve 1968 yılında Avustralya) Türkiye ile Almanya, Hollanda, Belçika, Avusturya, Fransa, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Danimarka gibi AB devletleri arasında imzalanan anlaşmalar kapsamında Türkiye'den söz konusu ülkelere binlerce Türk işçi göç etmiştir. İlk işçi göçlü 1961 yılında gerçekleşmiş ve 1961-1973 yılları arasında yaklaşık 775.000 Türk

işçi göç etmiştir. Bu sayı Almanya’da 1980 yılında 1.462.000, 1990 yılında 1.695.000 ve 2000 yılında 2 milyona ulaşmıştır (Yıldırımoglu, 2005:6-7). Bu ilk göçmenler söz konusu ülkelerde **Konuk – Yabancı – Geçici İşçi** (*Almanca: Gastarbeiter*) olarak görülmüştür. Ancak ikinci nesil ile birlikte 1970’li yıllardan itibaren sayılarının hızla artmaya başlaması, evlilikler ile kalıcı hale dönüşmesi, işçi iken işveren konumuna gelmeleri, Türkiye’de yaşayan aile ve akraba üyelerinin yanlarına alınması gibi gelişmeler sonucunda Türkiye Avrupa’ya en fazla mülteci gönderen ülkelerden biri olmaya başlamıştır. Mülteci sayısı 1980’li yıllarda darbe sonrası yaşananlardan dolayı üst düzeye ulaşmıştır. 1980’lerden sonra Batı Avrupa ülkeleri işçi alımını bırakmasıyla göçlerin yönü, alt yapı ve inşaat hizmetleri için S.Arabistan, Libya, Ürdün gibi ülkelere doğru olmuştur. 1990’larda ise işgücü göçü, eski Sovyet Cumhuriyetleri’ne yönelmiştir (Koçak ve Terzi, 2012:174). Bugün yurt dışındaki yaklaşık 4 milyon Türk nüfusun 3.25 milyonu Avrupa’da (sırası ile Almanya, Hollanda, Fransa, Avusturya, İsviçre, İngiltere, Belçika, İsveç, Danimarka, İtalya, Norveç, Finlandiya, İspanya, Liechtenstein) yer almaktadır. Türk göçmenlerin en fazla yaşadıkları şehirler Berlin, Londra, Stockholm, Kopenhag, Viyana, Brüksel ve Zürih’tir (Kaya, 2008:154). Türklerin göçmen statüsünde olduğu Türk Devletleri dışındaki diğer devletler sırası ile ABD, Suudi Arabistan, Avustralya, Kanada, Rusya, İsrail, Kuveyt, Libya, Japonya, Gürcistan, Ürdün, Katar, Ukrayna, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Moldova’dır. Kıtasal ve bölgesel olarak düşündüğümüzde Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika sıralaması ortaya çıkmaktadır (İçduygu, 2005: 6-7).

1990’ların sonundan itibaren, AB kapısında üyelik başvurusuna cevap bekleyen Türkiye’nin önemli sıkıntılarının biri de, uluslararası göç konusu olmuştur. Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi’nin (ICMPD) müdürü Jonas Widgren’in belirttiği gibi, AB ülkelerinin Türkiye’nin adaylığı konusunda, göç meselesi açısından iki temel endişeleri vardır. Birincisi, üyelik kazanılması durumunda, 80 milyona yakın Türkiyelinin iş ve daha iyi bir yaşam umuduyla AB ülkelerine akın etmesidir. Diğeri ise yasadışı göçe karşı sınırların denetimi sorunudur (Widgren, 2003:47). Çünkü Türkiye, AB ülkelerine göre sınırlarını kaçak geçişlere karşı fazla koruyamamaktadır. Oysaki, 2000’li yılların başından itibaren devlet yönetiminde koalisyonlardan kurtulma ile birlikte ülkede siyasi istikrarın sağlanmaya başlanması, ekonomide iyileşmelerin sağlanması, AB uyum paketleri ile insan haklarına ve özgürlüklere dayalı yasaların çıkartılması, özellikle Almanya’da ırkçı sağ grupların Türk ailelerine karşı olumsuz girişimleri, başvuruların çoğunlukla

kabul edilmemeye başlanması, alınan sert yasal önlemlerin insanları bıktırması gibi nedenlerden dolayı Türkiye'den gerçekleşen iltica sayısı oldukça azalmaya başlamıştır. Bu açıdan ele alındığında AB ülkelerinin Türkiye'nin adaylığı konusunda öne sürdükleri Türkiyeli göçü bahanesi pek de haklı olmamaktadır.

BMMYK'ya göre 1997 – 2002 yılları arasında AB'ye aday ülkeler içerisinde AB üyesi ülkelere iltica başvurusu sayısında Türkiye 23.389 başvuru ile ilk sırada yer almıştır. Türkiye'den iltica edenlerin Almanya ve Fransa'dan sonra en fazla tercih ettikleri ülke olan İngiltere'ye 1997 – 2000 yılları arasında kaçak giriş yapanlar arasında Türkler, 17.000 kişi ile Hindistanlı ve Pakistanlıların ardından 3. Sırada yer almıştır (CUMHURİYET GAZETESİ, 19.04.2012 / 21.05.2012). Aynı şekilde BMMYK verilerine göre hali hazırda çeşitli ülkelerde mülteci konumunda olan 146.386 Türk kökenli bulunmakta ve 10.264 kişi de mülteci statüsü elde etmek amacıyla başvurularının sonuçlanmasını beklemektedir. Dolayısıyla bir taraftan mülteciler için geçici sığınma ülkesi olmayı sürdüren Türkiye, aynı zamanda mülteci üreten bir ülke konumunu devam ettirmektedir (BMMYK, 2009).

2) Transit Ülke Türkiye: Türkiye'de yasadışı göç hareketlerini temel olarak 2 kategoriye ayırmak mümkündür. Birinci kategori, Türkiye üzerinden çoğunlukla göçmen kaçakçılığı organizasyonları yoluyla Avrupa'ya geçmeyi amaçlayan göçmenlerden oluşmaktadır. İkinci kategoride ise, ekonomik nedenlerle Türkiye'de kayıt dışı sektörlerde çalışarak daha sonra ülkelere dönmeyi amaçlayan kişiler yer almaktadır (Şen, 2006:56).

İran Devrimi ile birlikte 1979 – 1987 yılları arasında çok sayıda göçmen Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine ve Kuzey Amerika'ya geçiş sağlamıştır. Özellikle 1990'larda sayıları artan ve İtalya kıyılarına yanaşan göçmen dolu teknelerle medyaya yansıyan yasadışı göç konusunda Türkiye hem kaynak hem de geçiş ülkesi olarak gündeme gelmiştir (İçduygu, 2005:6-7). Batı devletlerinin sınır geçişlerinde uyguladığı sıkı denetimlerden dolayı kaçak geçişe yönelen göçmenler, Ortadoğu, Asya ve Balkanlar arasındaki coğrafi konumu ile Türkiye'yi Batı'ya yönelik göç akımlarında temel geçiş noktalarından / koridorlarından biri olarak kullanmaktadır (İçduygu, 1996:127-142). Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmak isteyen göçmenlerin öncelikli hedefi Ege Denizi'nden Yunanistan'a ve oradan İtalya, Almanya, Fransa, Kanada, İsviçre gibi ülkelere ulaşmaktır. Bu kapsamda Yunanistan ve Türkiye arasında göçmen kaçakçılığı konusunda sağlanacak stratejik işbirliği önem taşımaktadır.

Türkiye’de mülteciler ve sığınmacılar konusunda sorumlu bakanlık ve birim, İçişleri Bakanlığı’na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar - Hudutlar ve Sığınma Dairesi’dir. Sığınmacı ve mültecilere ilişkin tüm veriler ve işlemler bu birim tarafından yapılmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar - Hudutlar ve İltica Dairesi verilerine göre her yıl on binlerce göçmen Türkiye’yi geçiş koridoru olarak kullanmaktadır. Yakalanan göçmenler gerekli yasal işlemler yapıldıktan sonra sınır dışı edilmektedir. Tablo 2 göz önüne alındığında son yıllarda yakalanan yasa dışı göçmen sayılarında azalma olduğu görülmektedir. Bu konuda AB uyum müzakereleri kapsamında yeni yasal düzenlemelerin yapılması, cezaların ağırlaştırılması ve denetimlerin artırılması etkili olmaktadır. Alınan önlemlere rağmen kara sınırlarının uzunluğu, üç tarafının denizlerle çevrili olması, sınırların çoğunlukla dağlık sahalara denk gelmesi, sınır komşusu sayısının fazla olması, çok sayıda ülkeden sürekli ilticaların yaşanması gibi nedenlerden dolayı istenilen düzeyde başarı elde edilememektedir. Tablo 2’de verilen sayılara Suriye’de yaşananlardan dolayı Türkiye’ye sığınan mültecilerin sayıları (yaklaşık 500.000 kişi) ekli değildir.

Yıllar	Yakalanan Yasa Dışı Göçmen Sayıları	Yıllar	Yakalanan Yasa Dışı Göçmen Sayıları
1995	11.362	2004	61.228
1996	18.804	2005	57.428
1997	28.439	2006	51.983
1998	29.426	2007	64.290
1999	47.529	2008	65.737
2000	94.514	2009	34.345
2001	92,365	2010	32.667
2002	82.825	2011	44.145
2003	56.219	2012	42,690

Tablo 2: Türkiye’de Yıllar İtibari İle Yakalanan Yasa Dışı Göçmen Sayıları

Kaynak: TC DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI, 11.08.2013

Kişilerin ekonomik, siyasi, sosyal veya herhangi bir nedenle yaşadıkları ülkeden yasa dışı yollarla çıkmalarını, başka bir ülkeye girmelerini ya da bir ülkede ikamet izni olmaksızın barındırılmalarını sağlamak üzere organize edilen göçmen kaçakçılığı suçu, özellikle, 1990'lardan itibaren Türkiye'de de yoğun olarak görülmektedir. Her yıl çok sayıda şebeke çökertilmesine ve şebeke üyesi (taciri) yakalanmasına karşın ranta dönüşen bu sorunun sonu gelmemektedir (Tablo 3) (EGM, 2007:105). Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar – Hudutlar ve İltica Dairesi verilerine göre insan kaçakçılığı şebekelerini yöneten kişiler arasında Türkler, İranlılar, Iraklılar ve Pakistanlılar ilk sıralarda yer almaktadır.

Yıllar	Yakalanan Yasa Dışı Göçmen Taciri Sayıları	Yıllar	Yakalanan Yasa Dışı Göçmen Taciri Sayıları
1998	98	2006	951
1999	187	2007	1242
2000	850	2008	1305
2001	1155	2009	1027
2002	1157	2010	990
2003	937	2011	703
2004	956	2012	1017
2005	834		

Tablo 3: Yıllar İtibari İle Yakalanan Yasa Dışı Göçmen Taciri

Kaynak: EGM, 08.09.2013 ; TC DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI, 11.08.2013)

Yasa dışı göçmenlerin ülkesel dağılımlarına bakıldığında Türkiye'nin özellikle Doğu – Batı yönlü bir göç akışına ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Tablo 4 göz önüne alındığında yasa dışı göçmenlerin çoğunlukla sınır komşusu ülkelerin vatandaşı olduğu görülmektedir. Söz konusu ülkelerde yaşanan siyasi sıkıntılar, iç savaşlar ve ekonomik koşulların yetersizliği en önemli nedenleri oluşturmaktadır. Tabloda dikkat çekici ülkeler ise son yıllarda sayıları artan Afrika ülkeleridir. Özellikle Somaliler bu konuda ön sırada yer almaktadır (BMMYK-UNHCR-, 2009).

ULUSLAR ARASI GÖÇ SORUNU PERSPEKTİFİNDE TÜRKİYE

Ülke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2008	2010	2011
İRAK	17280	18.846	20.926	3757	6393	3591	4818	1327	1142
İRAN	6825	3514	2508	1620	1265	1141	1288	1075	958
AFGANİSTAN	8476	9701	4246	2178	3442	2365	10.839	2725	3843
MOLDOVA	8290	11.454	9611	7728	5728	3462	*	*	614
PAKİSTAN	5027	4839	4813	6258	9396	11001	9186	1842	2226
ROMANYA	4500	4883	2674	2785	1785	1274	*	*	*
BANGLADEŞ	3228	1497	1810	1722	3271	1524	*	*	*
RUSYA	4554	3893	2139	2130	1266	1152	1232	1231	1270
AZERBAJCAN	2262	2426	2349	1608	1591	1410	1681	987	1068
GÜRCİSTAN	3300	2693	3115	1826	2294	2348	*	*	4268
BULGARİSTAN	1699	1923	3132	989	550	363	*	*	*
SOMALİ	*	136	591	1806	2756	3118	3348	2383	1966
ÇİN	545	264	674	787	788	339	*	*	*
SURİYE	1399	782	462	623	1097	983	*	*	1243
MORİTANYA	*	11	27	277	1462	4805	*	*	*

Tablo 4: Türkiye’de Yıllar İtibari İle Yakalanan Yasa Dışı Göçmenlerin Ülkesel Dağılımı (İlk 15 Ülke)

Kaynak: EGM, 08.09.2013

Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre 2011 yılında sığınma başvurusunda bulunan 8132 kişinin 2645’i Afgan, 2072’si İranlı ve 1561’i Iraklıdır. 2000-2011 dönemine bakıldığında 2000’de 4.984 olan sığınmacı/ilticacı sayısı 2011’de 16.690’a çıkarak üç kattan fazla artmış olmakla birlikte düşüktür. Türkiye’ye sığınma başvurusunda bulunmak üzere gelenler esas olarak İran, Irak, Afganistan ve Somali gibi Türkiye’nin doğusundaki ülkelerdendir. Sayının düşük olmasında Türkiye’nin 1951 Cenevre Konvansiyonuna koyduğu coğrafi çekincenin etkili olduğu düşünülebilir. 1994 tarihli Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe göre kendilerine çalışma izni verilmekle birlikte esas olarak kayıtdışı çalışmaktadırlar (BMMYK-UNHCR-, 2009).

Ülke	2000	2005	2010	2011	Toplam (2000-2011)
Afganistan	116	150	1539	3746	9687
Irak	1246	769	3363	6588	28298
İran	3576	1606	2692	2892	29442
Somali	9	187	361	933	3506
Diğer	37	218	952	2531	5551
Genel Toplam	4984	2930	8907	16690	76484

Tablo 5: Türkiye’de Yıllar İtibari İle Sığınma Başvurusunda Bulunanların Sayıları

Kaynak: EGM, 08.09.2013

Yasa dışı göçle mücadele diğer bir önlem, sınır kapılarında gerçekleştirilen sıkı denetimlerdir. Pasaport Kanunu hükümlerine göre yasa dışı göçe karışacağından şüphe duyulan ya da sahte belgeler ile giriş yapmak isteyen yabancılar, girişlerine izin verilmeyerek geri çevrilmiştir (Tablo 5) (EGM, 08.09.2013).

Yıllar	Geri Çevrilen Yabancı Sayıları	Yıllar	Geri Çevrilen Yabancı Sayıları
1999	6069	2006	8107
2000	24.504	2007	14.265
2001	15.208	2008	11.046
2002	11.084	2009	12.804
2003	9362	2010	15.227
2004	11.093	2011	8616 * İlk 6 ay
2005	8818		

Tablo 6: Yıllar İtibari İle Geri Çevrilen Yabancı Sayıları

Kaynak: EGM, 08.09.2013

Türkiye’den Avrupa ülkelerine gerçekleşen yasa dışı göçlerin bir kısmı deniz yolu ile gerçekleşmektedir. Yasa dışı göçmen taşırken yakalanan gemilerin ve göçmenlerin sayıları diğer ülkeler karşılaştırıldığında Türkiye’nin bu konuda başarılı bir devlet olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Türkiye’den yola çıkarak Avrupa ülkelerine ulaşan tekne / gemi sayıları 2001 yılında 17,

2002 yılında 2, 2003 yılında 1, 2004 – 2005 – 2006 yıllarında 0, 2007 yılında 1, 2008 yılında 2, 2009 yılında 1 ve 2010 yılında 4 şeklindedir (EGM, 08.09.2013).

Yasa dışı göçmenlerin Türkiye’de en fazla tercih ettikleri şehir nüfus miktarının fazlalığı, kozmopolit yapısı, geçiş güzergâhında olması, denizle bağlantısının olması gibi nedenlerden dolayı İstanbul’dur. Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre İstanbul’da yakalanan yasa dışı göçmen sayıları 2007 yılında 64.290, 2008 yılında 65.737, 2009 yılında 34.345, 2010 yılında 32.667 ve 2011 yılında 44.415 şeklindedir (EGM, 08.09.2013). Tarlabası ve Dolapdere, diğer kent yoksullarıyla beraber usulsüz göçmenler için de önemli bir barınma yeri işlevi görürken, Aksaray - Laleli iş bulma imkânları, bekâr odaları ve otelleriyle kayıt dışı yaşamın çekim merkezi olmaya devam etmektedir. Türkiye’de kaldıkları geçici dönemde kayıt dışı ekonominin yaygınlığı sayesinde barınma ve iş sorunlarını görece çözebiliyorlar. Çoğu, Van - Ankara - İzmir - Mersin - Muğla - Gazi Antep - Mardin - Adapazarı ve İstanbul’da, en kötü gecekondu bölgelerinde veya şehir merkezindeki harap semtlerde barınıyorlar. Erkekler hamallık, inşaat işçiliği veya tezgâhtarlık gibi vasıfsız ve düşük ücretli işlerde çalışırken, kadınlar temizlik ve bakıcılık işleri yapıyorlar. Az da olsa para kazanmalarını sağlayan bu kayıt dışı işler bazen çok ağır bir biçimde sömürülmelerine de yol açabiliyor. Sınır dışı edilme ve buna benzer başka tehlikelere maruz kalmadıklarında, hayatlarını idame ettirebilmek ve en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kendi başlarının çaresine bakmak zorunda olan bu göçmen gruplar için, akrabalık, din, etnisite veya köken ülke esaslı dayanışma ağları büyük bir önem taşıyor. (Danış, 2004:14).

Yasa dışı göçmenlerin kullandıkları en yoğun giriş ve çıkış güzergahları; Aydın (Didim, Kuşadası), Ağrı (Patnos, Doğubayazıt), Balıkesir (Edremit, Ayvalık), Çanakkale (Ayvacık, Küçükkuyu), Diyarbakır, Edirne (Uzunköprü, Meriç, İpsala, Bosnaköy), Hakkari, Hatay (Yayladağı), Iğdır, İzmir (Aliağa, Çeşme, Menemen, Menderes, Seferihisar), İstanbul, Konya (Ereğli), Manisa (Akhisar), Muğla (Bodrum), Van (Muradiye, Gevaş) oluşturmaktadır (Akçadağ, 2012:28).

3) Hedef Ülke Türkiye: Türkiye’ye gerçekleşen göçler, 1980’lerden önce ve sonra olmak üzere iki tarihsel döneme ayrılabilir. 1923–1980 yılları arasındaki ilk dönem daha çok Türk kökenli göçmenler tarafından gerçekleşen, 1980 sonrası dönem ise yabancı kökenli göçmenler tarafından gerçekleştirilen göçlere sahne olmuştur.

1921-1927 yılları arasında Kafkaslardan Kars - Ardahan ve Artvin illerine yaklaşık 19.000 *Kafkasyalı* göç etmiştir (Arslan, 2007:343). 1921 Gümrü ve Kars Anlaşmaları'nın ardından ise yaklaşık 45.000 *Gürcü* Anadolu'ya iltica etmiştir (Memmedli ve Mehmedova, 2009:12).

1928 yılında yayımlanan Kıbrıs Raporu'nda yaklaşık 5000 *Kıbrıs Türkü*nün Türkiye'ye göç ettiği belirtilmiştir (Çakmak, 2008:212).

1923-1933 yılları arasında yaklaşık 110.000 ve 1934-1960 yılları arasında (yoğunlukla 1955-1960 arası) yaklaşık 160.000 olmak üzere toplam 270.000 *Yugoslav ve Makedon Türkü* Türkiye'ye göç etmiştir (Çavuşoğlu, 2007:133). 1976-1995 arasında ise bu sayıya yaklaşık 35.000 kişi daha eklenmiş ve sonuçta toplama bakıldığında 1923-1995 arasında yaklaşık 305.000 kişinin Anadolu'ya göç ettiği görülmektedir (Sarınay, 2011:360; Köy Hizmetleri Envanteri, 1996:138).

1923-1949 yılları arasında Romanya'dan Türkiye'ye 79.287 ve sonraki dönemde ise 43.271 kişi göç etmiştir. Toplamda 1923-1999 arasında 122.558 kişi Anadolu'ya göç etmiştir (Duman, 2008:35; Köy Hizmetleri Envanteri, 1996:139).

1923-1949 yılları arasında Lozan Antlaşması gereğince yapılan mübadeleler kapsamında Yunanistan'dan Türkiye'ye yaklaşık 400.000 *Türk* göç etmiştir. Mübadil olarak isimlendirilen bu göçmenler çoğunlukla Marmara ve Ege bölgesi illerine yerleştirilmiştir. Daha sonra 1960-1999 yılları arasında 24.645 Türk daha Türkiye'ye gelmiştir. Toplamda 1923-1999 yılları arasında 424.645 Türk Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir (Köy Hizmetleri Envanteri, 1996:139).

1930'lu yıllarda yaklaşık 800 *Alman akademisyen* Nazi baskısından kaçarak Türkiye'ye sığınmıştır. II. Dünya Savaşı esnasında yaklaşık 100.000 *Filistinli* Türkiye'ye gelmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası 1946 - 1954 yılları arasında SSCB baskısından kaçan yaklaşık 450 *Kazak Türkü* Türkiye'ye göç etmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre 1946 - 1996 yılları arasında Türkiye'ye Orta Asya'dan göç eden Türk sayısı 2878'dir (Kirişçi, 1999:116; Köy Hizmetleri Envanteri, 1996).



Fotoğraf 1: Yunanistan’da Yaşayan Türklerin Türkiye’ye İlticası (1925)

Kaynak: <http://www.yenicikanlar.com.tr/wp-content/uploads/2013/07/m%C3%BCbadele.jpg>:29.07.2013

1923-1939 yılları arasında 197.551, 1940-1946 yılları arasında 16.500, 1947 yılında 1763, 1948 yılında 1514, 1949 yılında 1670 olmak üzere 1923-1949 yılları arasında toplam 218.998; 1950-1952 arasında toplam 154.393; 1968-1979 yılları arasında ise 116.521 *Bulgar Türkü ve Pomak* mülteci adı ile Anadolu’ya göç etmiştir (Özgür, 2007:23-91; DPT, 1990:6-10). 1989 – 1997 yılları arasında (yoğunlukla Haziran - Ağustos 1989’da) ise yine Bulgaristan’ın Türk kökenlilere uyguladığı politikalar nedeniyle 300.820 kişi Türkiye’ye yerleşmiştir (Köy Hizmetleri Envanteri, 1996:138).

1989 göçünün aniden ve hızlı gelişmesinde Gorbaçov’un başlatmış olduğu Glastnost ve Perestroika (Saydamlık ve Yeniden Yapılanma) politikalarının er geç Bulgaristan’a da sirayet edeceği ve sirayet ettiği takdirde bütün politik dengelerin bozulacağından korkmuş olmaları en önemli etkenlerdendir (Abadan, 1989:27-34). Göçmenlerin çoğu Adana, Ankara, Balıkesir, Bursa, Konya, Manisa, Tekirdağ, İstanbul, Eskişehir, İzmir illerine yerleştirilmiştir.

Toplama bakıldığında 1923-1990 yılları arasında yaklaşık 790.732 Bulgar Türkü Anadolu'ya göç etmiştir. 1989 yılında yaşanan göçün kendine özgü bir durumu bulunmaktadır.

Yüz binlerce soydaşımız insan haklarına aykırı bir şekilde sınır dışı edilmesine Kapıkule sınır kapısına gönderilmiştir. Bu durumda soydaşlarımız bankalardaki paralarını, mal ve mülklerini, sosyal haklarını hatta aile fertlerinin bir kısmını bile Bulgaristan'da bırakmak zorunda kalmışlardır.

Göç sonucunda Türkiye'de yakınlarından beklediği ilgiyi göremeyenler, yerleşmede kararsız olanlar, sosyal haklarından vazgeçmek istemeyenler (1989'da gelen soydaşlarımızın %13'ü emekli ve %9'u engellidir) ve 80.000 parçalanmış aile fertlerinden 08.12.1989 tarihine kadar 73.615 soydaşımız Bulgaristan'a geri dönmek zorunda kalmıştır (DPT (Devlet Planlama Teşkilatı), 1990:38) Ancak bu sayı zamanla 135.000'e ulaşmıştır (Kirişçi, 1999:112).

1953 yılında Rus baskısından kaçan 1579 *Kazak Türkü* Anadolu'ya göç etmiş, İstanbul'da Zeytinburnu, Sirkeci ve Tuzlukaya'ya yerleştirilmişlerdir. Daha sonra kalıcı olarak yerleşecekleri Manisa Salihli, Niğde Ulukışla, Konya Ereğli, Kayseri Develi ve Aksaray Sultanhan'a yerleşmeleri sağlanmıştır (Kalkan, 2007:136).



Fotoğraf 2: Bulgar Türklerinin Türkiye'ye İlticası (1989)

Kaynak: <http://www.timeturk.com/tr/2012/05/24/1989-da-baslayan-aci-ve-huzun.html>

1980'lerden itibaren çoğunlukla çevre ülkelerde gelişen siyasi istikrarsızlıklardan kaynaklanan yoğun uluslararası göç hareketleri Türkiye'yi transit ya da hedef ülke konumuna getirmiştir. Bu dönemde özellikle sınır komşularımızda yaşanan siyasi gelişmeler ve silahlı çatışmalar ile Türkiye'ye yönelik uluslararası göç hareketleri, sığınmacılar, mülteciler gibi farklı göçmen gruplarını içerecek şekilde farklılaşmıştır. 1982 yılında Afgan İç Savaşı'ndan kaçan yaklaşık 4163 (4350?) *Afgan Türkü* Doğu Anadolu bölgesine yerleştirilmiştir. İran – Irak Savaşı sonrası yaşanan gelişmeler nedeniyle 1988-1991 yılları arasında yaklaşık 51.000 (52.740?) *Peşmerge* Türkiye'ye sığınmış ancak sonra ülkelerine dönmüşlerdir. 1990'lı yılların başına yaşanan Bosna-Hersek Savaşı sonrası Türkiye'ye sığınan yaklaşık 25.000 *Boşnak* da bu kategoride ele alınabilir. Ancak Boşnakların büyük çoğunluğu (yaklaşık 20.000'i) zaman içerisinde ülkelere dönmüştür. 1991 yılında Irak Ordusu'nun Kürtlere yönelik saldırı sonucunda yaklaşık 460.000 *Iraklı* Türkiye'ye sığınmış ancak savaş sonrası ülkelere dönmüşlerdir (Kirişçi, 1994:277-279 ; Köy Hizmetleri Envanteri, 1996:140). Ayrıca 1992-1993 yıllarında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Özbekistan'dan yaklaşık 850 (750?) *Mesket Türkü* (Kirişçi, 1999:115) ve yaklaşık 10.000 Kosovalı Anadolu'ya (Kırklareli Gazi Osman Paşa Kampı'na) yerleştirilmiştir (BMMYK -UNHCR-, 2009).

1990'lı yılların başında Türkiye'ye gerçekleşen diğer önemli göç dalgası, özellikle Karadeniz kıyısındaki kentlere ve İstanbul'a BDT (Bağımsız Devletler Topluluğu) vatandaşlarınca yapılmıştır. Bu göçler ile gelen BDT vatandaşları, İstanbul merkezli genellikle küçük çaplı bavul (mekik) ticaretinde ve eğlence-fuhuş sektöründe yığılma göstermiştir. Göç eden bayanların çoğunluğunun temelde eğlence (gece kulüpleri)-fuhuş sektörü içerisinde bakıcılık, gündelik temizlik, sekreterlik ve turizm (rehberlik) gibi iş sahalarında çalışmaya başlaması, Türkiye'de önemli sosyal olaylara ve sorunlara neden olmuştur. Ancak alınan yasal önlemler ile konu çözüme kavuşmuştur. 1990 - 2000 yılları arasında ne kadar BDT vatandaşının Türkiye'ye göç ettiği sürekli kaçak giriş - çıkış yapmaları, bir şekilde ülkede saklanmayı başarabilmeleri / zorlanmaları gibi nedenlerden dolayı tam olarak bilinmemektedir. Göç eden gruplar içerisinde özellikle Ruslar zaman içerisinde Antalya, İstanbul ve İzmir'i bir yaşam yeri olarak seçmeye başlamıştır. ROSSTAT (Rusya Federal İstatistik Servisi) tarafından medyaya açıklanan resmi verilere göre; Rusya'dan Türkiye'ye göç edenlerin sayısının az olduğu ama son yıllarda artış grafiği çizdiğini göstermektedir. Türkiye'ye 1997'de 356, 2000'de 104, 2005'de 85, 2006'da 78, 2007'de yine 78, 2008'de 81, 2009'da 101 ve 2010'da 147 kişi yasal yollar ile göç etmiştir (ROSSTAT, 11.12.2013 : http://cherkessia.net/news_detail.php?id=4988). 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre doğum yeri Rusya Federasyonu olan nüfusun toplamı Antalya'da 11.021, İstanbul'da 3.565 kişidir (DİE, 2002). Doğu Avrupa kaynaklı yabancı kaçak işçi göçü 1980'lerin ilk yıllarında başlamıştır. Yabancı kaçak işçilikle ilgili bazı ticari ve ekonomik faaliyetler genel olarak "bavul ticareti" olarak adlandırılmış-

tır. Bu olgu 1980'lerde Romanyalılarla ve eski Sovyetler Birliği vatandaşlarıyla birleşmeden önce, Polonyalıların bavul ticareti ile başlamıştır. 1990'ların ortalarında bu aktivite zirveye ulaşmış ve daha sonra tekrar düşüşe geçmiştir. 1990'larda eski Doğu Bloğu ülkelerinden turist vizeleriyle gelen 3,000,000 kişinin yüzde 64'ünün bavul ticareti yaptıkları tahmin edilmektedir. Bunların çoğu vize süreleri dolmadan evlerine dönme eğiliminde olsalar ve Türkiye'deki kaçak işgücünde yer almasalar da, Türkiye'ye bu ülkelerden gelen yabancı kaçak işçi göçünün öncüleri olarak görülebilirler. Her ne kadar bavul ticareti yapanlar yabancı kaçak işçi göçünün bir parçası değilse de, yabancı kaçak işçiler bavul ticareti yapan kişiler arasından da çıkmaktadırlar (İçduygu, 2004:34).

Türkiye'ye turistik amaç dışında, çalışma, öğrenim, aile birleşmesi vb. amaçlarla gelen ve ikamet etmek üzere izin alan göçmenlerin oturma izinleri Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesindeki Yabancılar, Hudut ve İltica Dairesi tarafından verilmektedir.

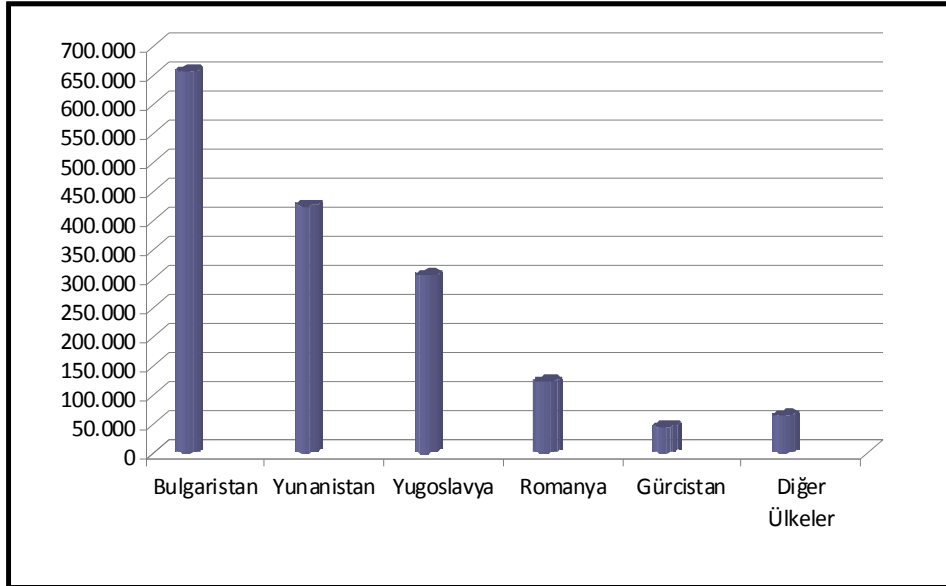
Ülke	2000	2005	2010	2011
Bulgaristan	61658	53968	20212	17189
Rusya	6871	6444	12744	16291
Azerbaycan	10564	10447	10575	13645
Almanya	5339	8425	11045	12250
İngiltere	3281	6444	8930	10963
Afganistan	3464	3564	7081	10071
İran	6117	6014	6717	9253
Irak	5506	6133	7948	9201
ABD	6446	6119	6518	7181
Kazakistan	3676	3896	7293	7556
Ukrayna	2326	3422	5563	7111
Türkmenistan	2529	2087	4418	6242
Kırgızistan	2128	3025	4723	5865
Yunanistan	7303	5902	5237	5564
Moldova	889	3065	3388	4611
Çin	1074	2143	4037	3036
Gürcistan	685	1641	2127	2629
Diğer	38186	46195	48388	71746
Genel Toplam	168047	178964	176944	217206

Tablo 7: Türkiye'de Yıllar İtibari İle İkamet İzni Verilen Yabancıların Sayıları

Kaynak: EGM, 08.09.2013

Tabloya göre Türkiye’de ikamet izni alan yabancıların sayısı zaman içinde yavaş bir artış göstermekle birlikte 2011 yılındaki artış daha önceki yıllardan oldukça yüksektir. 2011’de Türkiye’de ikamet izni alanlar içinde en büyük grubu, sayıları giderek azalmakla birlikte Bulgaristan’dan gelenler oluşturmaktadır. Bunlar Türk kökenli soydaşlardır. İkinci sırayı sayıları hızlı bir artış gösteren Rusya Federasyonu’ndan gelenler almaktadır. Üçüncü sırada Azerbaycan, 4. sırada Almanya, 5. sırada İngiltere ve 6. sırada Afganistan’dan gelenler vardır. 7. ve 8. sıralarda İran ve Irak gelmektedir. Türkiye’ye yönelen göç akımları içinde soydaş veya akraba topluluk mensubu kişiler ağırlıklı paya sahiptir. İkamet izni alanlar arasında özellikle Afganistan, Bulgaristan, Yunanistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Irak, Suriye gibi ülkelerden gelenlerin bulunması bunun göstergesidir.

Sonuç olarak 1923 – 2000 yılları arasında sayıca çok az olmaları nedeniyle “diğer” olarak ifade edilen ülkelerden alınan yaklaşık 18.000 kişi ile birlikte yaklaşık 2.377.439 kişi Türkiye’ye göç etmiş ancak süreç içerisinde ülkelerinde yaşanan gelişmelerin düzelmesi ile geri dönen yaklaşık 671.000 göçmen (Bulgar, Boşnak, Afgan, Peşmerge, Iraklı) düşürüldüğünde 1.705.939 kişinin Türkiye’ye göç ettiği tespit edilmiştir (Grafik 1). Görüldüğü üzere Türkiye, yasadışı göç, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti bağlamında da aktif bir ülke konumundadır. Özellikle, 2000’li yıllardan itibaren bu olgular Türkiye’nin gündeminde giderek artan yoğunlukta yer almakta, bunlara yönelik politikalar geliştirilmektedir (Sallan Gül, 2002:65-66-80).



Grafik 1: 1923-2000 Yılları Arasında Türkiye’ye Ülkeler Bazında Gerçekleşen Net Göç Sayısı Dağılımı

Türkiye'ye yönelik son büyük göç 2011 yılında Suriye'deki yönetimin baskısından kaçan Suriyelilerin gelmesi ile yaşanmaktadır. 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişiden oluşan Suriyelinin sınırdan geçişi ile başlayan mülteci akını süreç içerisinde 2014 Ocak ayı itibari ile 600.000'i aştığı yetkililerce açıklanmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin 2006 yılında yayımladığı raporda hedef ülke konumunda olan ilk on ülkeden biri olarak yer almaktadır. Ülkelerin, insan ticaretinin yaygınlık oranına göre derecelendirildiği bu rapora göre, Türkiye kaynak ülke olarak orta; transit ülke olarak yüksek; hedef ülke olarak ise çok yüksek olarak değerlendirilmektedir (UNODC, 2006:18-20).



Fotoğraf 3: Suriyelilerin Türkiye'ye İlticası (2011)

Kaynak: <http://www.avrupagazete.com/dunya/7370-suriye-den-turkiye-ye-gecisler-durduruldu.html>:09.09.2013

Sonuç

Yasa dışı göç, insan kaçakçılığı ve insan ticareti gibi örgütlü suçlar günümüzde sadece bir ya da birkaç devleti ilgilendiren bir olay olmaktan çıkmış ve neredeyse tüm ülkeleri ilgilendiren bir olguya dönüşmüştür. Uluslararası göç ile devletlerin siyasi istikrarının, demografik güvenliğinin, kültürel kimliğinin, sosyal güvenlik sisteminin, kültürel özelliklerinin olumsuz

etkilendiği bilinen bir gerçektir. Ayrıca teröristler için ülkeye giriş kanalı oluşturduğundan devletlerin güvenliğini de tehdit etmektedir.

Türkiye’de yasa dışı göç (illegal migration) ile ilgili en önemli sorunların başında veri toplama konusundaki sıkıntılar gelmektedir. Bu sıkıntıların başlıca nedenleri; göçmenlerin çoğu zaman yerleştikleri coğrafi mekânlarda kısa sürede kabul görülmemeleri ve mülk edinmemeleri nedeniyle yasal olarak bilgilerinin kayıt altına alınamaması, geçmişe dayalı olarak sayılarıyla ilgili gerçeği yansıtan yeterli verilerin bulunmaması, dil sorunu, bilimsel çalışmalarda göçmenlerin araştırmacılara yardımcı olmak istememeleri ve bazılarının illegal şekilde yaşamalarından dolayı diğer insanlara karşı duydukları güvensizlik olarak sıralanabilir.

Türkiye, göçmen gönderen bir ülke olduğu kadar hem bir göç köprüsü hem de çeşitli göçmenler için bir hedef ülkedir. Bu konuda alınması gereken önlemler şu şekilde ifade edilebilir: Türkiye en kısa sürede sınır güvenliğini etkin şekilde sağlayabilmek için sorunlu sınır noktalarını tespit etmeli ve buralarda teknolojiden yararlanarak gözlem ve denetimlerini artırmalıdır. Bu konuda en hassa noktalar ve Doğu ve Güney Doğu sınırlardır. Türkiye yasa dışı göç sorunu ile mücadelede mutlaka kaynak ülkeler ile işbirliği içerisinde olmalıdır. Yasa dışı göçü çekici hale getiren ucuz iş gücü ihtiyacı gibi unsurların / reklamların daha dikkatli kullanılması gereklidir.

Göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları sosyal koşulların rolü, ev sahibi ülkenin nüfusunun tutumu ve siyasi liderlerin çeşitliliğin ve çoğulcu toplumların yararlarından bahsetmeleri, göç politikalarının başarılı olması için her zamankinden daha önemlidir. Göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumda işlevlerini yerine getirmeleri, kültürel ve etnik kimliklerini korumaları, potansiyellerini geliştirmeleri için gerekli araçları sağlamak ve yerel nüfusa da göçmenlerin haklarını, kültürlerini, geleneklerini ve ihtiyaçlarını tanıtmak gibi çift yönlü bir amaca doğru yönlendirmek önemlidir (Bednov, 2009:63-64). Pek çok ülkede göçmenlerin toplumsal uyumunu sağlamaya yönelik bilgilendirme ve uyum programları, dil programları gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Türkiye de bu tür önlemlere ağırlık vermelidir.

Alınan bölgesel ve küresel önlemlere ve uygulanan politikalara rağmen yasa dışı göçü tamamen ortadan kaldırmak uzun vadede dahi şu an için mümkün gözükmemektedir.

KAYNAKÇA

ABADAN, Unat N., (1989), Türklerin Bulgaristan’dan Zorunlu Göçü, Uluslar arası Hukuk ve İnsan Hakları Açısından Bulgar Zulmü, *Tebliğler Kitabı*, 29.06.1989, Ankara Üniv. Rektörlüğü Yayınları, Ankara, s: 27-34.

AKÇADAĞ, Emine, (2012), Yasa Dışı Göç ve Türkiye, Bilgesam, *Bilge Adamlar Kurulu Raporu*, Rapor No: 42, İstanbul.

- AKSOY, Zeynep, (2012), Uluslar arası Göç ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 20, s: 292–303.
- ARSLAN, Nebahat Oran, (2007), Güney Kafkasya'dan Türkiye'ye Gelen Muhacir ve Mültecilerin Durumu, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 35, s: 341–359.
- ATALAY, İbrahim, (2011), *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, Meta Basım Matbaacılık, İzmir.
- Bakırtaş, Tahsin, (2012), Küresel Gelişme Modelinde Uluslar arası Göç Olgusu ve Yansımaları, *Alternatif Politika*, Cilt: 4, Sayı:2, s: 232–261.
- Bednov, Aleksander, (2009), *KEİ Üyesi Devletlerde Göçmenlik – Sosyal ve Kültürel Yönler*, Bükreş 32. Genel Kurulu 13 Haziran 2009 Tarihli Raporu, Doküman GA33/CC32/REP/09/tr.
- Boyle, Paul J., Halfacree, K. H. and Robinson, V., (1998), *Exploring Contemporary Migration*, Addison Wesley Longman Limited, Newyork.
- Çakmak, Zafer, (2008), Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878 – 1938), *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 36, s: 201–223.
- Çavuşoğlu, Halim, (2007), Yugoslavya – Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri, *Bilig Dergisi*, Bahar, Sayı: 41, s: 123–154.
- Danış, Aslı Didem, (2004), Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye, *Birikim*, No: 184–185, s: 216–224.
- Demir, Oğuzhan Ömer ve Erdal, Hakan, (2012), Yasa Dışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılması Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 12 (1), s: 29–54.
- Devlet İstatistik Enstitüsü-DİE 2002. *2000 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: Antalya*, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları. No: 2706, Ankara.
- Doğanay, Hayati, Özdemir, Ünal ve Şahin, İbrahim Fevzi, (2011), Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Pegem Akademi, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Başkanlığı (1990), *Bulgaristan'dan Türk Göçleri*, Şubat, Ankara.
- Duman, Önder, (2008), Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri, *Bilig Dergisi*, Bahar, Sayı: 45, s: 23–44.
- Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), (2007), *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Başkanlığı 2006 Raporu*, Ankara.
- Giddens, Anthony, (2010), *Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi, Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, Sayı yayınları, Ankara, s: 522–527.
- İçduygu, Ahmet, (1996), Transit Migrants and Turkey, *Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative*, V: 10, No: 1–2, s: 127–142.
- İçduygu, Ahmet, (2004), *Türkiye'de Kaçak Göç*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları No: 2004–65, Can Ajans ve Matbaacılık, İstanbul.

İçduygu, Ahmet, (2005), *Transit Migration of Turkey: Trends, Patterns and Issues, Research Reports 2005 / 04i*, European University Institute, Florence.

Kalkan, (2007), Sovyetler Döneminde Kazakların Göç Hareketleri ve Anadolu'da İskân Edilişleri, *TÜBAR*, XXI, s: 123–141.

Kaya, İlhan, (2008), Avrupalı Türkler: Misafir İşçilikten Avrupa Vatandaşlığına, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt. 13, Sayı: 19, s: 149–166.

Kınık, Kerem, (2010), *Göç, Sürgün ve İltica, Hayat Sağlık Dergisi*, Temmuz, Sayı: 2, s: 36–39.

Kirişçi, Kemal, (1994), *The Legal Status of Asylum-Seekers in Turkey: Problems and Prospects International of Refugee Law*, Volume: 3, No: 3.

Kirişçi, Kemal, (1999), Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi: Bilanço: 1923–1998, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 Yılına Toplu Bakış, *Tarih Vakıfları Yayını*, İstanbul, Volume: 1, s: 111–121.

Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan, (2012), Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3, s: 163–184.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Hizmet Uygulamaları Genel Envanteri, (1996), Ankara.

Memmedli, Şüreddin ve Memmedova, Gülnara Goca, (2009), Gürcistan'dan Türk Göçleri, *Bizim Ahıska Dergisi*, Sayı: 15, s: 12-17.

Mutluer, Mustafa, (2003), *Uluslar arası Göçler ve Türkiye, Kuramsal ve Amprik Bir Alan Araştırması: Denizli Tavas*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Mutluer, Mustafa ve Südaş, İlky, (2008), Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye'nin Turizm Merkezlerine Yönelik Avrupalı Göçleri, *Ege Coğrafya Dergisi*, 17/1-2, s: 51-59.

Özekmekçi, M. İnanç, (2010), Tehdit Sınırını Geçemeyen Göçmen, *Hayat Sağlık Dergisi*, Temmuz, Sayı: 2, s: 44–48.

Özgür, Ulvi, (2007), *Bulgaristan Türklerinin 1950 – 1951 Yıllarında Türkiye'ye Göçleri*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Sallan Gül, Songül, (2002), Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye'de Göçmenlere Yönelik Yardımlar, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt: 23–24, s: 79–93.

Sarınay, Yusuf, (2011), Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923–1990), *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 80, s: 351–387.

Şen, Furkan Y., (2006), Dünya ve Türkiye Perspektifinden Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Organ – Doku Ticareti, KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı) ve TADOC (Türkiye Uluslar arası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi) Yayınları, Ankara.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), (2007), *Statistical Yearbook 2006*, Switzerland, s. 81-83. <http://unhcr.org.tr>

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), (2006), *Trafficking in Persons: Global Patterns*, United Nations Office on Drugs and Crime, (http://www.unodc.org/pdf/traffickinginpersons_report_2006ver2.pdf)

Yıldırımoğlu, Hakan, (2005), *Uluslar arası Emek Göçü: Almanya'ya Türk Emek Göçü*, Kamu-İş, Cilt: 8, Sayı: 1.

Yılmaz, Halim, (2013), *Türkiye'de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği, Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler*, Mazlumder Yayını, İstanbul.

Widgren, Jonas, (2003), *Turkey on the Threshold to the EU, Will migration be a complicating or facilitating factor?*, *Migration and Labour in Turkey*, Der: Emrehan Zeybekoğlu ve Bo Johansson, Şefik Matbaası, İstanbul, s: 47.

İnternet Kaynakları

AVRUPA GAZETE, Son erişim: 09.09.2013 ; <http://www.avrupagazete.com/dunya/7370-suriye-den-turkiye-ye-gecisler-durduruldu.html>

CUMHURİYET GAZETESİ, Son erişim: 19.04.2012/21.05.2012 ; <http://www.cumhuriyetarsivi.com/monitor/index.xhtml>

EGM, Yabancılar–Hudutlar ve İltica Dairesi, Son erişim: 08.09.2013 ; <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/yasadisi-goc-ve-gocmen-kacakciligi.aspx>

TC DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI, Son erişim: 11.08.2013 ; http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-yasadisi-gocle-mucadelesi-tr.mfa

UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), Son Erişim: 28.07.2013 ; <http://www.unhcr.org.tr/?content=523>

Yunanistan'da Yaşayan Türklerin Türkiye'ye Göçleri, Son erişim: 29.07.2013 ; <http://www.yenicikanlar.com.tr/wp-content/uploads/2013/07/m%C3%BCbadele.jpg>

Bulgaristan'da Yaşayan Türklerin Türkiye'ye Göçleri, Son erişim: 24.04.2012 ; <http://www.timeturk.com/tr/2012/05/24/1989-da-baslayan-aci-ve-huzun.html>

ROSSTAT (Rusya Federal İstatistik Servisi) Rusya'dan Türkiye'ye Göçler, Son erişim: 11.12.2013 ; http://cherkessia.net/news_detail.php?id=4988